
A PRACTICAL-APPLIED MODEL FOR THE ACCOUNTING OF TRANSACTIONS FOR THE IMPORT OF GOODS INVOLVING A COMMISSIONER, WORKING ON BEHALF AND FOR THE ACCOUNT OF A PRINCIPAL

Stanislava Pancheva

NBU, Republic of Bulgaria, stgeorgieva@nbu.bg

Abstract: The report examines the essence of transactions for the import of goods with the participation of a commission agent working on behalf and for the account of a principal. On this basis, their specific features stand out. A definition for them, suitable for accounting purposes, is formulated, according to which they are characterized as: a complex, logically ordered, sequential business process, duly documented, during the lawful implementation of which a supplier registered for value added tax purposes in a country not included in the European Community transfers indirectly (with the participation of a commission agent) goods or the ownership of them to a customer - an enterprise in the Republic of Bulgaria, liable for tax under the Value Added Tax Act, for a price that can be negotiated and established reliably.

As a result of the analysis of the formulated definition, specific features of the studied transactions are revealed, which for the needs of the study are systematized and presented in two groups: general and specific. It is proven that their detailed knowledge is a determining factor for the effective organization and implementation of the reporting process in non-financial companies-commissioners engaged in foreign trade activity.

During the more in-depth study of the transactions for the import of goods with the participation of a commission agent working on behalf and at the expense of a client, it is also established that their implementation is a set of many logically ordered and consecutive business operations, united in an economic process. These operations are carried out in a dynamically changing environment and specific conditions are often agreed upon for their implementation: to transfer an initial advance from the principal to the commission agent; to make a payment under the terms of a commercial credit or under specific conditions (barter of assets), etc. All these circumstances make the matter interesting and debatable, but also quite complex for accounting interpretation and reporting. Therefore, in the scientific development, an attempt is made on the basis of research, summarization and systematization of the existing options for accounting reporting of the analyzed transactions and argumentation of adequate accounting solutions for existing unresolved issues related to their implementation, to develop an overall flexible and adaptable to the dynamics of the accounting reporting environment. This model is tested in real conditions and thus it is proven that it is practically applicable, methodologically sound and in accordance with the current legislation in the country. It facilitates accounting work and increases its efficiency. For this reason, it is recommended to apply it in the accounting of non-financial commission agents carrying out foreign trade transactions on the territory of the Republic of Bulgaria.

Keywords: accounting, import, trade, foreign trade transactions, goods, commissioner

ПРАКТИКО-ПРИЛОЖЕН МОДЕЛ ЗА СЧЕТОВОДНО ОТЧИТАНЕ НА СДЕЛКИТЕ ЗА ВНОС НА СТОКИ С УЧАСТИЕТО НА КОМИСИОНЕР, РАБОТЕЩ ОТ ИМЕТО И ЗА СМЕТКА НА КОМИТЕНТ

Станислава Панчева

НБУ, stgeorgieva@nbu.bg

Резюме: В доклада се изследва същността на сделките за внос на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент. На тази база се открояват техните специфични особености. Формулира се и дефиниция за тях, подходяща за счетоводни цели, според която те се характеризират като: сложен логически подреден последователно протичащ стопански процес, документиран по надлежен ред, при чието законосъобразно реализиране доставчик, регистриран за нуждите на облагането с данък върху добавената стойност в държава, не включена в Европейската общност, прехвърля непряко (с участието на комисионер) стоки или собствеността върху тях на клиент – предприятие в Р. България, данъчно задължено по реда на Закона за данък върху добавената стойност, срещу цена, която може да се договори и установи надеждно.

В резултат на анализа на формулираното определение се разкриват специфични черти на проучваните сделки, които за нуждите на изследването се систематизират и представят в две групи: общи и специфични. Доказва се, че тяхното детайлното познаване е определящ фактор за ефективното организиране и

реализиране на отчетния процес в нефинансовите предприятия-комисионери, занимаващи се с външнотърговска дейност.

При по-задълбоченото изследване на сделките за внос на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент се установява още, че тяхното изпълнение е съвкупност от множество логически подредени и последователно протичащи стопански операции, обединени в стопански процес. Тези операции се осъществяват в динамично променяща се среда и за реализирането им често се договарят специфични условия: да се преведе първоначален аванс от комитента на комисионера; да се извърши разплащане в условията на търговски кредит или при специфични условия (бартер на активи) и др. Всички тези обстоятелства правят материята интересна и дискусийна, но и доста сложна за счетоводно интерпретиране и отчитане. Ето защо в научната разработка се прави опит на базата на проучване, обобщаване и систематизиране на съществуващите варианти за счетоводно отчитане на анализирани сделки и аргументиране на адекватни счетоводни решения за съществуващи нерешени въпроси, свързани с тяхното изпълнение, да се разработи цялостен гъвкав и адаптивен към динамиката на средата модел за счетоводно отчитане. Този модел се апробира в реални условия и така се доказва, че е практически приложим, методологически издържан и съобразен с действащото законодателство в държавата. Той улеснява счетоводната работа и повишава нейната ефективност. По тази причина се препоръчва прилагането му в счетоводството на нефинансовите предприятия-комисионери, извършващи външнотърговски сделки на територията на Р. България.

Ключови думи: счетоводство, внос, търговия, външнотърговски сделки, стоки, комисионер

1. УВОД

Търговията на международните пазари създава възможности за обмен на стоки, ресурси и капитали. Тя влияе върху националната икономика и води до нейното развиване и стабилизиране. (Външна търговия, 2023) Затова може да се определи, че външнотърговските сделки са значим фактор за икономическото развитие на страната.

Важно място сред сделките, осъществявани на международните пазари заема вносите на стоки. От гледна точка на българското предприятие-купувач той представлява основана на сключен договор покупка на стоки от продавач, регистриран за нуждите на облагането с данък върху добавената стойност в държава, не членуваща в Европейската общност. Извършването му може да се организира по два начина: пряко (между клиент и доставчик) и непряко (с участието на посредник или комисионер).

Когато вносите на стоки се осъществяват с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент, неговото изпълнение и счетоводно третиране значително се усложняват. Появяват се нерешени въпроси в резултат на това, че комисионерът организира покупката на стоките, но не придобива правото на собственост върху тях. Той работи преобладаващо с валути, съблюдавайки условия, поставени от възложител (комитент, доверител). Паралелно с това, извършвайки сделката той влиза във взаимоотношения с немалко български и чуждестранни контрагенти - клиенти, доставчици, застрахователни и транспортни организации и т.н. и то в условията на динамично променяща се среда. Ето защо може да се определи, че материята, отнасяща се до комисионните външнотърговски сделки, извършвани от името и за сметка на комитент е актуална и богата на проблеми, а нейното изследване интересно и значимо, вкл. и от позициите на счетоводното и интерпретиране.

Позовавайки се на актуалността на темата, на нейния дискусийен характер и на обстоятелството, че в специализираната литература не се откриват задълбочени изследвания, отнасящи се до организацията и отчитането на комисионните външнотърговски сделки, за обект на доклада се избират сделките за внос на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент, а за предмет тяхното счетоводно интерпретиране в българските нефинансови предприятия-комисионери. Целта е да се проучи и анализира процеса на счетоводно третиране на посочените сделки и на тази основа да се предложи, аргументира и апробира модел за тяхното счетоводно отразяване. Защиства се тезата, че съществуват неизползвани възможности по отношение на разработването и прилагането на цялостен гъвкав и адаптивен към динамиката на средата модел за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент.

Поради широкия обхват на темата в научната разработка не се изследват случаите, при които: комисионерът е предприятие, регистрирано за целите на облагането с данък върху добавената стойност в държава, различна от Р. България; сделките се осъществяват на специфични пазари (аукциони, борси и т.н.) и при специални условия; сделките се реализират и заплащат от комисионера, но за сметка на комитента. Не са обект на анализ също и счетоводните записвания при доверителя и при доставчика на стоките по повод на извършвания внос с посредничеството на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент.

Нормативните документи и литературата, използвани в доклада са актуални към м. септември 2023 г.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА НА СДЕЛКИТЕ ЗА ВНОС НА СТОКИ С УЧАСТИЕТО НА КОМИСИОНЕР, РАБОТЕЩ ОТ ИМЕТО И ЗА СМЕТКА НА КОМИТЕНТ

Вносът на стоки се характеризира като външнотърговска сделка, при която чуждестранен доставчик прехвърля на местен клиент активи и/или собствеността върху тях, респ. се въвеждат „несъюзни стоки на територията на страната“. (Закон за данък върху добавената стойност, 2023: чл. 16, ал. 1) Той се съществува преобладаващо в чуждестранна валута, като се спазва законодателството на най-малко две държави. При неговото реализиране, протичащо по предварително договорени условия, се включват много на брой контрагенти – обстоятелство, потвърждаващо сложния му характер, вкл. и от гледна точка на неговото счетоводно интерпретиране.

Когато е невъзможно вносът на стоки да се осъществи пряко между доставчик и клиент, в сделката се включва комисионер. Той е местно юридическо лице, упълномощено от купувача да го представлява при покупката на стоките от чуждестранния контрагент. Така извършвайки съвкупност от икономически, правни и организационни действия комисионерът организира и контролира цялостно извършването на сделката.

От гледна точка на счетоводството вносът на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент е сделка, при която се открояват конкретни стопански операции: закупуване на стоки; транспортни, товарни и разтоварване на стоки; застраховане на стоки; престой на стоки на летища, гари и т.н. Те имат различен обект на отчитане: самите стоки; приходите и разходите, касаещи тяхното прехвърляне от продавача на купувача, вкл. и тези, произтичащи от боравенето с валути; възникналите вземания и задължения по повод на осъществяването на доставката; финансовите средства, използвани за разплащане между контрагентите и др. Ето защо реализирането на сделката може се характеризира като сложен процес, респ. множество от последователно протичащи и логически свързани стопански операции, с различен обект на отчитане.

За да бъдат отразени счетоводно при комисионера отделните стопански операции, които са част от процеса на реализиране на сделката за вноса на стоки, трябва да отговарят на конкретни условия:

- ✓ да бъдат документирани по надлежен ред;
- ✓ да са в съответствие с изискванията, постановени в действащите нормативни документи (Закон за счетоводството, приложими счетоводни стандарти и др.);
- ✓ да се реализират с участието на комисионер;
- ✓ да предполагат договаряне на цена за стоките, която да може да се установи надеждно;
- ✓ да са свързани с реалното прехвърляне на активи или на собствеността върху тях от доставчик на клиент.

Обобщавайки изложените разсъждения може да се определи, че сделката за внос на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент е: *сложен логически подреден последователно протичащ стопански процес, документиран по надлежен ред, при чието законосъобразно реализиране доставчик, регистриран за нуждите на облагането с данък върху добавената стойност в държава, не включена в Европейската общност, прехвърля непряко (с участието на комисионер) стоки или собствеността върху тях на клиент – предприятие в Р. България, данъчно задължено по реда на Закона за данък върху добавената стойност, срещу цена, която може да се договори и установи надеждно.* (Панчева, Ст., 2020а; Панчева, Ст., 2020б)

По-детайлният анализ на формулираната дефиниция показва още, че при комисионната външнотърговска сделка има не малко специфични черти, които могат да се групират в две направления:

- **общи**, характерни за различните международни търговски сделки и включващи: голям брой преки и непреки участници от различни държави; спазване на правила от различни национални законодателства; разплащане в чуждестранна валута и отчитане на курсови разлики; (Национален счетоводен стандарт 21 Ефекти от промените във валутните курсове, 2017; Международен счетоводен стандарт 21 Ефекти от промени в обменните курсове, 2017); осъществяване на много на брой взаимосвързани логически последователни стопански операции; договаряне на цена за стоките, която може да се определи надеждно; (МСФО – Концептуална рамка за финансово отчитане, 2010) преминаване на покупко-продажбата на стоките през определени етапи; документална обосновааност на стопанските операции, присъщи на сделката; (Закон за счетоводството, 2021) регистрация на страните по сделката за целите на облагането с данък върху добавената стойност и др.
- **специфични**, присъщи на конкретната външнотърговска сделка и обхващащи: непряко прехвърляне на стоките или на собствеността върху тях от продавач (чуждестранно лице) на купувач (местно лице); регистриране за нуждите на облагането с данък върху добавената стойност и извършване на дейност на

територията на Р. България на комитента и комисионера и на територията на друга страна, не членуваща в Европейския съюз на доставчика; счетоводно отчитане при комисионера, подчинено на правила, постановени в българското законодателство; разплащания при реализиране на сделката, извършвани от комитента и др.

3. МОДЕЛ ЗА СЧЕТОВОДНО ОТЧИТАНЕ НА СДЕЛКИТЕ ЗА ВНОС НА СТОКИ С УЧАСТИЕТО НА КОМИСИОНЕР, РАБОТЕЩ ОТ ИМЕТО И ЗА СМЕТКА НА КОМИТЕНТ

Множеството разнородни стопански операции, съдържащи се в сделката за внос на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент, както и тяхното счетоводно третиране могат да се представят в счетоводен модел, който има вид, както в таблица № 1: (Отчитане на външнотърговските сделки, 2010)

Таблица № 1

Модел за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент

Стопански операции	Счетоводни статии при комисионера
Фактуриране на покупката на стоките.	Д-т с-ка 491 Доверители К-т с-ка 401 Доставчици
Начисляване на разходите, свързани с покупката на стоките - застраховки, транспортиране, товарене и разтоварване и др.	Д-т с-ка 491 Доверители К-т с-ка 4992 Други кредитори, с-ка 401 Доставчици, с-ка 495 Разчети по застраховане
Начисляване на акцизите и митата за закупените стоки.	Д-т с-ка 491 Доверители К-т с-ка 496 Разчети за акцизи, с-ка 497 Разчети с митници
Изплащане на покупката на стоките и на разходите, свързани с нея от комитента, вкл. митата и акцизите, дължими за тях.	Д-т с-ка 401 Доставчици, с-ка 4992 Други кредитори, с-ка 495 Разчети по застраховане, с-ка 496 Разчети за акцизи, с-ка 497 Разчети с митници К-т с-ка 491 Доверители
Начисляване на данъка върху добавената стойност за закупените стоки.	Няма счетоводна статия
Заприхождаване на закупените стоки при комитента.	Няма счетоводна статия
Начисляване на възнаграждението на комисионера за извършената от него комисионна услуга.	Д-т с-ка 491 Доверители К-т с-ка 703 Приходи от продажба на услуги
Приключване на сметка Приходи от продажба на услуги.	К-т с-ка 4532 Начислен данък за продажбите Д-т с-ка 703 Приходи от продажба на услуги
Превеждане на сумата за доставените стоки от комитента на комисионера.	К-т с-ка 123 Печалби и загуби от текущата година Д-т с-ка от гр. 50 Парични средства К-т с-ка 491 Доверители

От предложения счетоводен модел се вижда, че основна сметка, която използва комисионерът е активно-пасивната разчетна сметка „491 Доверители“. (Примерен национален сметкоплан (допълнен с шифри на сметките), 2006: 9) Чрез нея той обобщава информацията за разчетите, възникнали между участниците в покупко-продажбата на стоките и определя възнаграждението си за реализираната външнотърговска сделка. И още при апробирането на модела за отчитане на вноса на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент в практиката се вижда, че същият притежава отделни модификации. Установяват се и особености, които изискват адекватни решения в динамично променяща се среда. Именно тези решения служат като фундамент за допълването, обогатяването и разширяването на модела в няколко насоки:

Първо. Когато при внос на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент доверителят предостави аванс на комисионера, за отразяване на получената сума се съставя допълнителна счетоводна статия, при която се увеличат наличната валута по разплащателна сметка във валута чрез

дебитиране на сметка 504 Разплащателна сметка във валута и задължението към клиента по аванси чрез кредитиране на сметка 412 Клиенти по аванси.

Второ. Когато вносът на стоки, при който посреднички комисионер, работещ от името и за сметка на комитент се извършва в условията на търговски кредит (за покупката на стоките е предвидено разплащане на вноски, вкл. и лихва към тях), при счетоводното отразяване на покупката на активите се дебитира сметка 491 Доверители със сумата на доставените стоки и сметка 621 Разходи за лихви с размера на дължимата за тях лихва и се кредитира сметка 403 Доставчици по търговски кредити с общата сума на доставката, вкл. лихвата към нея.

Трето. Когато вносът на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент се извършва при специфични условия (замянат активи с или без доплащане), покупката на активите се отрази в счетоводството на комисионера по дебита на сметка 491 Доверители и по кредита на сметка 404 Доставчици при определени условия.

Четвърто. Когато вносът на стоки се опосредства от не регистриран за целите на облагането с данък върху добавената стойност комисионер, при начисляване на полагащата му се комисионна не се отразява задължение за данък за продажбите.

Пето. Ако по изключение доставката на стоките, вкл. и разходите по нея се платят от комисионера, същият отчита намаляване на задълженията към транспортни, застрахователни и други организации, както и намаляване на наличните си парични средства. В тази връзка, ако се установи, че платената при уреждане на разчетите сума не са предоставени авансово от комитента, при нейното последващо получаване комисионерът ще дебитира сметка от гр. 50 Парични средства и ще кредитира сметка 491 Доверители.

Шесто. Когато към края на съответната година задълженията по закупуването и доставката на стоките не са платени, същите подлежат на преоценка. За целта се сравнява валутния курс, по който те се водят при комисионера и заключителния валутен курс на БНБ към 31 декември на съответната година. В следствие на това съпоставяне се установяват и отчитат счетоводно курсови разлики, с които се коригира финансовия резултат на комисионера. Тук внимание заслужава обстоятелството, че при последващо уреждане на преоценените разчети, те ще се изплатят по Централен курс на БНБ към датата на операцията, но ще се отпишат по валутен курс към датата на преоценката им. И ако тези два курса не са еднакви, отново ще се отчетат курсови разлики, с които ще се увеличи, респ. намали сумата на финансовия резултат.

Седмо. При уреждане на различните разчети, възникнали по повод на реализирането на сделката за внос на стоки с участието на комисионер, който работи от името и за сметка на комитент, могат да се проявят валутни разлики. Прието е те се отчитат като разходи по валутни операции, когато са отрицателни и като приходи по валутни операции, когато са положителни, но само ако са за сметка на комисионера. При условие, че същите са за сметка на комитента, отчитането им е чрез сметка 491 Доверители. Последната се дебитира при наличието на отрицателни курсови разлики и се кредитира при установяването на положителни курсови разлики.

Осмо. Всички сметки за разходи и приходи, по които са отразени суми във връзка с реализирането на сделката, се приключват най-късно в края на годината със сметката за финансовия резултат.

Девето. Комисионерът, работещ от името и за сметка на комитент не съставя счетоводни статии за начисляване на данъка върху добавената стойност за стоките, получени от внос, както и за завеждане на стоките в склад. Причината е, че тези стопански операции пораждаат счетоводно отчитане само при комитента.

Десето. Когато стоките, които са обект на сделката не са акцизни, при комисионера не се начислява акциз. Посочените особености, свързани с осъществяването на вноса на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент рефлектират пряко върху счетоводно отчитане, организирано от комисионера. Те водят до цялостно или частично изменение на предложението счетоводен модел в насока неговото разширяване, обогатяване, адаптиране и усъвършенстване. Това се потвърждава и при апробирането му в реална среда. Ето защо може да се направи извода, че:

- ✓ моделът е гъвкав и адаптивен към динамично променящите се условия;
- ✓ съобразен е с действащото законодателство, методологически издържан е и е приложим в реални ситуации;
- ✓ използването му улеснява счетоводната работа и води до повишаване на нейната ефективност;
- ✓ подходящ е за използване в счетоводството на нефинансови предприятия-комисионери, извършващи външно-търговски сделки на територията на страната.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Обобщавайки резултатите от проведеното изследване могат да се направят няколко по-важни за счетоводната теория и практика изводи:

Първо. Сделката за внос на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент е сложен документално обоснован стопански процес, при чието законосъобразно реализиране доставчик от страна не членуваща в Европейския съюз прехвърля непряко стоки или собствеността върху тях на клиент, опериращ на територията на Р. България, срещу надеждно определена цена.

Второ. Сделката за внос на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент е съвкупност от последователно протичащи стопански операции, чието извършване и отчитане е съобразено с конкретни условия.

Трето. Счетоводното отразяване на сделката за внос на стоки с участието на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент е целесъобразно да се реализира с помощта на модел, какъвто е предложен в научната разработка. Същият е разработен на основата на детайлно теоретико-приложно проучване, като е отчетено влиянието на различни фактори в динамично променяща се среда.

Четвърто. За постигане на дълбочина на изследването моделът за счетоводно отразяване на сделката за внос на стоки с посредничеството на комисионер, работещ от името и за сметка на комитент е допълнен с варианти, изведени на основата на открити, анализирани и систематизирани специфики, дискусии и нерешени въпроси, засягащи счетоводното третиране на комисионните външнотърговски сделки. Той е апробиран в реална среда, в резултат на което е потвърдено, че е гъвкав, адаптивен, законосъобразен, практически приложим и методологически издържан. Използването му води до улесняване на счетоводната работа и повишава нейната ефективност. Затова се препоръчва въвеждането му в счетоводството на нефинансовите предприятия-комисионери, извършващи външнотърговски сделки на територията на Р. България.

ЛИТЕРАТУРА

Външна търговия. (2023) Налична в: <https://www.nsi.bg/bg/content/7405/външна-търговия>, последно посетена на 18.09.2023.

Закон за данък върху добавената стойност. //Държавен вестник, 2006, (63), посл. изм. 2023, (66). Наличен в: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135533201>, последно посетен на 18.09.2023.

Закон за счетоводството. //Държавен вестник, 2015, (95), посл. изм. 2021, (19). Наличен в: <https://www.ides.bg/за-института/документи/закон-за-счетоводството/>, последно посетен на 18.09.2023.

Международен счетоводен стандарт 21 Ефекти от промени в обменните курсове. (2017) *Международни счетоводни стандарти.* Налични в: <https://balans.bg/zakonodatelstvo/mss>, последно посетени на 18.09.2023.

МСФО – Концептуална рамка за финансово отчитане. (2010) Налични в: <https://audit-bg.com/wp-content/uploads/dokumenti/framework.pdf>, последно посетени на 18.09.2023.

Национален счетоводен стандарт 21 Ефекти от промените във валутните курсове. (2017) *Национални счетоводни стандарти.* Налични в: <https://balans.bg/zakonodatelstvo/nss>, последно посетени на 18.09.2023.

Отчитане на външнотърговските сделки. (2010) / Меразчиев, Г. Баташки, Г. Иванова-Кузманова, Ст. Панчева, Р. Михайлова. Свищов: Ценов.

Панчева, Ст. (2020а) Актуални методологико-приложни аспекти на счетоводното отчитане на сделките за вътреобщностна доставка на стоки с участието на посредник. *Икономика и бизнес* (5), 132-148., достъпен на: [file:///C:/Users/DELLU/Downloads/ikonomika-i-biznes-2020%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/DELLU/Downloads/ikonomika-i-biznes-2020%20(4).pdf), последно посетен на 18.09.2023.

Панчева, Ст. (2020б) Модел за счетоводно отчитане на сделките за внос на стоки. *Знание* (38), 91-97.

Примерен национален сметкоплан (допълнен с шифри на сметките). (2006) Свищов: Ценов.